

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

МАТЕРІАЛИ

XII Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

ОДЕСА-2024

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»**

**кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної
діяльності**

МАТЕРІАЛИ

XII Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

ОСВІТА ТА СОЦІАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ

(Одеса, 18-19 квітня 2024 року)

Одеса -2024

УДК: 37+316.61

Освіта та соціалізація особистості. *XII Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених* (Одеса, 18-19 квітня 2024 р.) 111 с.

Рецензенти:

Пальчинська Мар'яна Вікторівна – доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук Державного університету інтелектуальних технологій та зв'язку.

Орленко Ірина Миколаївна - доктор філософії, завідувачка Одеського обласного ресурсного центру підтримки інклюзивної освіти КЗВО «Одеська академія безперервної освіти» Одеської обласної ради.

Збірник матеріалів Інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Освіта та соціалізація особистості» вміщує матеріали, які досліджують освіту ХХІ століття, інновації та перспективи розвитку; стан та проблеми реформування системи української освіти; філософію освіти перед викликами сучасності; молодь в освітньому просторі: механізми соціалізації та самореалізації; соціальну адаптацію особистості в умовах суспільних трансформацій; ціннісні орієнтири та культурні практики особистості в українському суспільстві та розглядаються девіації та суспільні рухи у соціальному просторі сучасної України. Рекомендовано для науковців, педагогів, докторантів, аспірантів, здобувачів освіти.

Ухвалено до друку та розповсюдження мережею інтернет вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», протокол № 17 від 27 червня 2024 р.

Шешеня Катерина, здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 013 «Початкова освіта (Логопедія)», факультет початкового навчання,

Науковий керівник: Оксана Петінова, доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

ЩО ТАКЕ ПОСТУП? СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ТЕМАТИКА В ІВАНА ФРАНКА (НА ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ ТВОРІВ)

У своїх соціально-філософських творах Іван Франко розкриває складність і багатогранність поняття поступу, як процесу розвитку людства, що тісно пов'язаний із питаннями справедливості, моралі, культури та національної свідомості. Відтворюючи у своїх творах широкий спектр суспільних і людських відносин, він надає особливого значення тому, як зміни у соціальному устрої впливають на особистість та її погляди. Визначаючи етичні та моральні аспекти поступу, Франко ставить перед читачем запитання про те, що саме є справжнім прогресом і яким чином його досягти. Іван Франко народився в місті Нагуєвичі Дрогобицького району. У 1875 році закінчив гімназію та вступив на філософський факультет Львівського університету. Проте провчився там лише два роки, захопившись соціалізмом і вченням Маркса та Енгельса. Переклав "Капітал" на українську мову. Цей захоплення було помічено владою, і його кілька разів заарештовували. Так і не вдалося закінчити Львівський університет. У 1881 році поступив до Чернігівського університету, який закінчив. У 1893 році захистив докторську дисертацію у Віденському університеті. Помер 26 травня 1916 року [2].

Філософія Франка заснована на реалізмі з елементами матеріалізму та діалектики. Він вважав, що першопричиною всіх явищ є матерія, яка первинна, а свідомість вторинна. Франко виходив з того, що природа розвивається за об'єктивними закономірностями, а вершиною розвитку природи є людина. Він розглядав її багатовимірність та звертався до проблем людського буття, віри, національних ідеалів, ролі й місця прогресу в історичному розвитку. Як вчений, Франко підтримував наукове пізнання світу. Для нього предметом пізнання є природа, яка досліджується людиною за допомогою її відчуттів та розуму [7]. Франко підтримував позитивізм і запропонував свою концепцію науки, поділивши її на природничу та антропологічну. Найвищою наукою він вважав етику, бо вона формує найвищий етичний ідеал людини. Франко приділяв велику увагу прогресу людської цивілізації. Він вважав, що основою прогресу є поділ праці. Однак, на думку Франка, прогрес може приносити як добро, так і зло. Розрив між багатством і бідністю збільшується, що породжує соціальну нерівність [4].

У світогляді Франка присутні марксистські ідеї. Він стверджував, що соціалістичні ідеї повинні здійснюватися на основі національності та вніс вклад

у розробку теорії нації. Нація, за його переконанням, є невід'ємною складовою історичного процесу. Франко багато зробив для об'єднання Західної та Східної України. Він мріяв про вільну, незалежну, демократичну Україну і своєю діяльністю наближав цей час. Франко детально розглядав всі аспекти, пов'язані з прогресом. Він приводив приклади історичного розвитку, відслідковуючи, як людина поступово піднімалася від майже дикого стану до більш високого рівня цивілізації. Водночас він зазначав, що ці зміни відбувалися поступово і нерівномірно, з відмінностями у різних місцях [1]. Головною рушійною силою прогресу Франко вважав поділ праці, який призводив до соціальної та освітньої нерівності. Це, на його думку, загострює розрив між багатством і бідністю, оскільки багатство здебільшого походить від експлуатації. Відзначав, що історичний прогрес не завжди гарантує щастя та гармонійний розвиток. Франко підкреслював важливість економічних факторів, поділу праці на розумову та фізичну складові для історичного поступу. Франко зробив значний внесок у національні питання. Перед українською інтелігенцією стоїть завдання перетворити величезну етнічну українську масу на українську націю, тобто створити організм, здатний до суспільно-політичного життя. Вирішення національного питання є складовою частиною історичного процесу [11].

Найважливішою соціологічною роботою Івана Франка є «Що таке поступ?», вперше опублікована у Коломийському тижневику «Поступ» у 1903 році. Того ж року стаття вийшла у Коломиї як окрема брошура. Описуючи суспільно-політичні формації, Іван Франко розкриває у статті суть поступу, розглядаючи його позитивний і негативний вплив на розвиток людини, її моральні та духовні якості, світогляд, національну свідомість. Він зазначав: «Бувають хвилі піднесення, за якими настають хвилі спаду, певної втоми та розчарування, потім знову відбувається підйом, після якого знову спостерігається спад, і так далі». Далі він підкреслював, що наука намагається зібрати всі досягнення людства з найдавніших часів, перевірити їх, вивести з них науку для майбутнього, зберегти все цінне та цікаве та захистити майбутні покоління від подібних спадів та руїн, які траплялися раніше. Йдеться про те, щоб присвоїти цю дивовижну квітку «поступу», яка досі зростала нерегулярно, раз в одному місці, раз в іншому, залишаючи після себе пустелі, і розподілити її по всій землі, хоч і нерівномірно, але настільки, щоб ніхто у світі не був виключений від її переваг [9].

Кожен народ і громада намагаються максимально використати потенційні можливості поступу для свого розвитку. «Той, хто зволікатиме або відмовиться від роботи, може бути впевненим, що скоро зникне зі світу, і поступ стане для нього не благом, а пожежею, яка знищить його». Ці слова Івана Франка спонукають нас ретельно аналізувати нинішню політичну й економічну ситуацію в Україні. Доля української держави та її єдності залежить від національно свідомих українців, покликаних історією подолати непорозуміння та вождизм і спрямувати свої амбіції на найвищу мету — розвиток української України. Іван Франко наголошував на необхідності боротьби зі злом, адже інакше воно зростатиме і перемаже нас. Зло багатолике, і його носії часто

маскують його пишними фразами, що призводить до особистих і суспільних драм та трагедій [6].

Спочатку варто звернути увагу на наше сприйняття творчості Франка. Він згадується як автор шкільної лірики, який заперечує свою належність до декадентів, або як творець образу Лиса Микити. Тепер, коли ми повернулися до цієї постаті з більш усвідомленим підходом, можемо оцінити його творчість більш повно. Франко розглядав поступ не як самоціль, а як засіб досягнення гармонії та процвітання. Ці поняття тісно переплетені у його творах. Гармонія – це стан суспільства, де панує справедливість, рівність та добробут. Процвітання – це розвиток економіки, науки та культури, що забезпечує високий рівень життя для всіх членів суспільства. Франко вірив, що поступ, рух вперед, є необхідною умовою для досягнення цих станів. Він вважав, що суспільство, яке застоюється, приречене на занепад та соціальні конфлікти.

Погляди Франка на шляхи досягнення поступу змінювалися з часом. Ранній період (революційні ідеали): На початку творчого шляху Франко захоплювався революційними ідеями. Він бачив у народі рушійну силу прогресу і вірив у можливість швидких та радикальних змін суспільства. Твори цього періоду, такі як поема «Іван Вишенський» та повість «Захар Беркут», пронизані духом боротьби проти соціальної несправедливості та національного гніту. Зрілий період (критика революцій та еволюційний підхід): Зрілий Франко ставився до революцій більш критично. Він визнавав їхню руйнівну силу та можливість переходу від однієї форми тиранії до іншої. Натомість, він звертався до еволюційного шляху розвитку. Освіта, культура і самовдосконалення особистості поставали як важливі чинники поступу. Твори цього періоду, такі як роман «Перехресні стежки» та повість «Борислав сміється», демонструють складність суспільних трансформацій та пошук шляхів поступу без тотальних руйнувань [10]. Пізній період (духовний розвиток): У пізніх творах Франко більше уваги приділяв духовному зростанню людини. Він вважав, що моральне та етичне вдосконалення є основою прогресу. Тільки свідоме та відповідальне суспільство здатне рухатися вперед стабільним та конструктивним шляхом. Повість «Мойсей» є яскравим прикладом твору цього періоду, де Франко роздумує над роллю лідера та моральними аспектами боротьби за краще майбутнє.

«Захар Беркут»: Цей роман – яскравий приклад того, як Франко зображує поступ через єдність та стійкість народу. Тут він не ідеалізує повстання, а показує його складність. Перемога над монголами можлива завдяки мудрості Захара Беркута, який об'єднав людей навколо спільної мети. Цей роман – гімн силі духу та прагненню до свободи, які є рушійною силою прогресу. «Лис Микита»: В оповіданні Франко демонструє несправедливість соціальної системи того часу. Лис Микита, хитрун та пройдисвіт, стає своєрідним антигероєм, що бореться за виживання у жорстоких умовах. Його постать можна сприймати як сатиру на панівний клас, а його хитрість – як протест проти існуючого порядку. Франко ставить питання: чи можливий поступ у суспільстві, де панує несправедливість? Чи хитрість і обман можуть стати рушіями прогресу? «Лис Микита» не дає однозначної відповіді, але змушує

читача замислитися над цими складними питаннями. «Каменярі»: Цей вірш – один із найвідоміших творів Франка, що оспівує працю як рушійну силу поступу. Ліричний герой закликає до постійної праці, адже саме завдяки їй будується краще майбутнє. «Каменярі» – це заклик до активної життєвої позиції, до того, щоб кожен сприймав себе як будівничого нового світу [3].

Соціально-філософська тематика в творах Івана Франка є багатогранною та актуальною й досі. Його віра в силу поступу, пошук шляхів його досягнення та прагнення до гармонійного розвитку суспільства не втрачають своєї ваги. Франко пропонує не просто йти вперед, а рухатися свідомо, розвиваючись морально, інтелектуально та соціально. Його твори – це заклик до боротьби за краще майбутнє, де кожен індивід є відповідальним за власний поступ і поступ свого народу. Пропонуємо глибше пізнати «Каменяра» через його філософські праці, зокрема статтю «Що таке поступ?».

Іван Франко порівнює панщину з людським поступом: як ті, хто не жив у ті часи, ми чуємо про неї тільки з розповідей, якими лякають, мовляв, раніше не було свободи і доводилося підкорятися панам. Але якщо запитати тих, хто пережив ті часи, вони можуть сказати, що тоді життя було легше, без податків і турбот про житло. А якщо вміло працював, то міг впоратися з панською працею і власне господарство вести. Але тут варто враховувати не лише історичні умови, а й психологічний фактор. Зрештою, коли життя вже позаду, часто здається, що раніше все було краще. Для молоді ж все найкраще попереду, з планами та перспективами на майбутнє. «Люди рухаються вперед, це правда, знаходять багато нового, але часто втрачають і цінні речі, про які пізніше жалкують. Буває, що втрачають майже все, чого досягли протягом сотень років. Це схоже на того, хто йде по нерівній дорозі, може впасти, збитися з шляху і, втративши напрямок, повернутися значну частину дороги назад».

З історичних фактів Франко робить висновки про механізми поступу: «Поступ не йде рівно, а рухається хвилями... Залишаючи після активного періоду руху періоди пустоти та занепаду». Наука стає інструментом поступу, її мета — об'єднати всі знання та навички, щоб захистити наступні покоління від занепаду та тіней поступу. «Йдеться про те, щоб чудову квітку «поступу», що досі росла хаотично, перескочуючи з одного місця на інше, залишаючи після себе пустелі, розподілити по всій землі так, щоб кожен міг отримати її благодійність» .

Наука розвивається, і разом з нею прогресує техніка. Давня людина могла створювати все необхідне власноруч. З часом людина навчилася займатися вузькою спеціалізацією, а також використовувати результати праці інших. Раніше ремесло вимагало майстерності, а з появою фабрик воно розділилося на окремі процеси, які можуть виконувати люди без специфічних знань. Виробництво стало автоматизованим: машина працює швидше, може піднімати в десять разів більшу вагу, не втомлюється і не потребує відпочинку, одним словом, виконує роботу краще. З одного боку, якість і кількість виробництва покращились, але з іншого — людина втратила ремесло. Тепер для звичайного життя людині достатньо мінімальних навичок і базових знань [7].

Сучасна проблема полягає в тому, що ми користуємося тролейбусом, не знаючи, як він працює, чи використовуємо електрику, не розуміючи, як її виробляють. Ми живемо в епоху технологій і споживацького підходу, але за багатьма показниками перевершуємо середньовічну людину. Якби ми потрапили в середньовіччя, наші знання здавалися б не більше, ніж порожніми фікціями, які важко застосувати на практиці. «Поступ людськості — це складна і велика машина, яку неможливо контролювати. Кермо тримають два чинники: голод і любов. Голод — це матеріальні та духовні потреби людини, а любов — це бажання зв'язку з іншими людьми» [1].

Франко підводить нас до цієї теми протягом всієї статті. Він цитує Гете, але навіщо? Що він хоче нам показати? Важливо зазначити, що він не відповів на головне питання, поставлене самим автором: “Куди веде нас поступ?” Він говорить, що наші зусилля контролювати його можуть призвести до несподіваних наслідків або призвести нас не туди, куди ми хочемо, оскільки поступ хаотичний і йде хвилями. Ми відкидаємо концепцію того, що людина є центром розумного життя на планеті, і поступ виявляється складним і невідладним. Світом керують любов і голод. У сучасний прагматичний час може здаватися, що нас рухають їжа і пристрасть, але насправді це бажання, яке спонукає наші дії. Це істинна мотивація, що визначає наші цілі і вчинки.

Список використаних джерел:

1. Берко П., Небелюк М. Еволюція філософічно-політичних поглядів Івана Франка. Борислав, 2001, С. 11.
2. Грабович Г. Вождівство і роздвоєння: «валєнродизм» Франка. Тексти і маски. Київ : Критика, 2005. С. 117.
3. Грабовський В. Будьмо сильними і мудрими!. *Літературна Україна*. 2006. 24 серп. С. 34-38.
4. Гундорова Т. Невідомий Іван Франко : Грані Ізмарагду. Київ : Либідь, 2006. С. 58.
5. Зеров М. Франко-поет. Українське письменство. Київ : Основи, 2003. С. 505. Першодрук 1925 р.
6. Зубак Л. Новела Івана Франка «Неначе сон»: спроба психобіографічного прочитання // *Наукові записки [Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка]*. Серія : Філол. науки. 2009. Вип. 85. С. 183–193.
7. Павличко Д. Будівничий української державності. *Кілька актуальних порад народові від Івана Франка*. 2006. С. 12-15.
8. Тихолоз Б. Психодрама Івана Франка в дзеркалі рефлексійної поезії : (студії). Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 179 с.
9. Франко І. Влада землі в сучасному романі // *Зібр. тв.: у 50 т.* Київ, 1980. Т. 28. 334с.
10. Франко І. Поза межами можливого // *Зібр. тв.: у 50 т.* Київ, 1986. Т. 45. 233 с.
11. Франко І. Що таке поступ? // *Зібр. тв.: у 50 т.* Київ, 1986. Т. 45. 173 с.

ГЕНОЦИД: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА	
<i>Krokhmal Oleksandr</i>	67
NATIONAL MENTALITY: ONTOLOGICAL APPROACH	
<i>Куцак Елеонора, Петінова Оксана Борисівна</i>	69
ПІФАГОРІЙСЬКА МОДЕЛЬ СВІТУ	
<i>Лазько Антон Вікторович</i>	75
ЛЮДИНА В ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИНАХ	
<i>Муся Анастасія, Петінова Оксана Борисівна</i>	77
ФІЛОСОФІЯ ЦИФРОВОЇ ЛЮДИНИ ТА ЦИФРОВОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Начев Андрій Петрович</i>	79
ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ ГЕНЕЗИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Окорокова Віра Вікторівна</i>	81
THE MAIN RISKS OF CYBERSOCIALIZATION OF MODERN THE YOUTH	
<i>Паїл Руслан Олексійович, Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	84
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ І РОЛЬ МАТЕРІАЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	
<i>Reutskyi Vasyl</i>	85
THE INFLUENCE OF THE FIRST FOUR PRESIDENTS OF UKRAINE ON THE AXIOSPHERE OF UKRAINIAN CULTURE	
<i>Семко Яна Сергіївна</i>	87
КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ	
<i>Солдатенко Олександр Ігорович</i>	89
ІНКЛЮЗІЯ В РАДІО ЯК ЧИННИК РІЗНОМАНІТНОСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	
<i>Танасюк Дар'я, Петінова Оксана Борисівна</i>	94
ФІЛОСОФІЯ І НАЦІОНАЛЬНІСТЬ (НА ПРИКЛАДІ ФРАГМЕНТІВ ПРАЦЬ М. МАКСИМОВИЧА, В. ЛИПИНСЬКОГО, М. ХВИЛЬОВОГО, Д. ЧИЖЕВСЬКОГО, М. ШЛЕМКЕВИЧА)	
<i>Чайка Анна Сергіївна, Атаманюк Зоя Миколаївна</i>	99
РОЗУМІННЯ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ	
<i>Шешеня Катерина, Петінова Оксана Борисівна</i>	103
ЩО ТАКЕ ПОСТУП? СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКА ТЕМАТИКА В ІВАНА ФРАНКА (НА ПРИКЛАДІ ВИБРАНИХ ТВОРІВ)	
<i>Усатюк Ігор Миколайович</i>	107
ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ ЛЮДИНИ В СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНОМУ РОЗВИТКУ	